

4. Шумська С.С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки// Фінанси України. – 2007. – 15. – С. 55-64.

5 Офіційний сайт The World Economic Forum [Електроний докумен] Режим доступу: <https://www.weforum.org/>

Володимир Дудар, Юрій Андрунів

Тернопільський національний економічний університет

РОЛЬ ЦІНИ У ФОРМУВАННІ ЕКОНОМІЧНОГО ІНТЕРЕСУ СІЛЬСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку аграрного сектора економіки України цінова політика слугує фундаментом забезпечення відповідного економічного інтересу господарювання на селі. В економічно розвинутих країнах світу, на відміну від вітчизняних особливостей, сільськогосподарське виробництво підтримується державою, тому розмір ціни пропозиції на сільськогосподарську продукцію забезпечується на рівні достатньому для відтворення активів. Ціна як інструмент перерозподілу вартості є важливим економічним інститутом ринку і базисом економічного благополуччя ринкових агентів, адже вона формує економічний інтерес виробляти певні види продукції і опосередковує продовольчу безпеку нації.

В умовах товарних відносин ціна виступає сполучною ланкою між виробником і споживачем, тобто є механізмом забезпечення рівноваги між попитом і пропозицією. Ціни на агропродовольчу продукцію виступають потужним регулятором економічного розвитку, тому ціноутворення має глобальний вплив на соціально-економічні результати суспільного буття.

Ціноутворення ґрунтується на певних принципах, які органічно витікають із системи економічних відносин країни і є однією із важливих її складових. Це зумовлюється тим, що саме функціонування економічного механізму держави забезпечується за допомогою цін, оскільки процеси обміну в товарному виробництві ефективно здійснюються лише тоді, коли забезпечене виважене ціноутворення за всією сукупністю товарів, які обмінюються. Тобто, необхідним є забезпечення еквівалентності цін на сільськогосподарську продукцію і промислові товари. Ціна безпосередньо залежить від виваженості системи економічних відносин, є засобом взаємозв'язку між продавцем і покупцем.

Найбільш глибоко проблеми цінової політики і механізму формування ціни у своїх дослідження розглядає П.Т. Саблук, який ставить за необхідність державну підтримку сільського господарства, а у питанні відтворення зазначає, що “інвестування або вкладення ресурсів у певний сегмент ринку немає сенсу, коли воно дає прибуток менший, ніж можна отримати на іншому ринку, що призводить до зниження вартості активів, не забезпечує простого відтворення виробництва” [2, с. 440]. Проте інвестиційна привабливість вітчизняного аграрного виробництва є недостатньою.

Стосовно ефективності вітчизняної цінової політики по відношенню до сільського господарства, слід погодитися з думкою відомого дослідника О.Г. Шпикуляка, що “... ціноутворення на сільськогосподарську продукцію не забезпечує прибутковості авансованого капіталу адекватної середньому рівню по національній економіці” [3].

На сучасному етапі розвитку аграрного сектора результатом різкого загострення диспаритету цін є техніко-технологічна відсталість сільського господарства, і тому ціновий диспаритет справляє відчутний соціально-економічний вплив на агропродовольчий ринок, в першу чергу, на сільськогосподарських товаровиробників.

У вітчизняній практиці економічних відносин механізм ціноутворення в аграрній економіці є недосконалим, що зумовлено, перш за все, особливостями галузі щодо періоду виробництва і збуту продукції, середовища продукування благ і ресурсів, задіяних у даному

процесі. Тут завжди присутній особливий і нетиповий підхід до формування цін, оскільки аграрний ринок по суті характеризується чистою конкуренцією, попит на продукцію нееластичний, виробництво сезонне, а період обороту капіталу довготривалий.

Ціна як основа забезпечення економічного інтересу, дохідності діяльності суб'єктів ринкових відносин безпосередньо впливає на ефективність агропродовольчого ринку. Значні проблеми неефективного ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, виражені у нерациональному розподілі вартості, а відносно продовольства – інфляційному підвищенні цін, що змушує споживача понад 50% бюджету витратити на купівлю продовольчих товарів [5, с. 355].

Нестабільність цін на сільськогосподарську продукцію обмежує відновлювальний потенціал аграрних підприємств, тобто вносить дестабілізуючий вплив у процеси відтворення. Така ситуація в Україні не дозволяє товаровиробникам сформувати достатні для відтворення обсяги нагромаджень, доходи нестабільні, до того ж постійно зростає собівартість продукції, а це погіршує також зростання доходів для заміщення понесених затрат ресурсів [2, с. 37].

Нині зростання цін на агропродовольчі товари в Україні залишається однією з головних проблем. Але проблема не лише виключно в кон'юктурі, значним чинником підвищення цін є динаміка мікроекономічних, внутрігосподарських факторів. У національній аграрній сфері сформувався вже давно стійкий антивідновлювальний тип виробництва з відсутністю адекватних технологічних рішень. Місткість сільськогосподарського виробництва досить висока, як у натуральному, так і вартісному вираженні. Це змушує товаровиробників виставляти запит на вищу ціну. Фактично підвищення цін на сільськогосподарську продукцію стимулює економічний інтерес працювати на землі, а з іншого – населення за рівнем доходів не готове сприйняти такий розвиток подій.

Невирішеною залишається проблема інформаційного поля у ціновому сегменті (моніторинг і поширення інформації). Поглиблюється диспаритет цін, безпосередній виробник не має доступу до організованих каналів збуту продукції, не отримуючи справедливої ринкової ціну. По відношенню до аграрного виробництва проявляється така особливість – ціни на сільськогосподарську продукцію-сировину формуються ринком, конкуренцією, а на продовольчі товари – затратним методом. Загальна проблема – механізм ціноутворення на ринку аграрних продуктів незбалансований, а держава неспроможна регуляторними заходами ліквідувати передумови втрат.

Перспективи розвитку агропродовольчого ринку безпосередньо залежать від конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, і їх продукції, тобто здатності переважати опонентів за певними параметрами.

Найвагомішими параметрами конкурентоспроможності агропродовольчої продукції вважаються економічні – рівень витрат на виробництво, динаміка ринкових цін, а також якість – поживність, тривалість зберігання, особливості транспортування. Проте, конкурують сільгосптоваровиробники на агропродовольчому ринку, переважно за ціною виробленої продукції. Це зумовлено тим, що всі вони виробляють ідентичну за якісними показниками продукцію.

Основа конкурентоспроможних переваг суб'єктів агропродовольчого ринку становить ефективність ціноутворення. Конкурентні переваги цінового змісту формуються на мікроекономічному рівні – в системі внутрігосподарського механізму, продуктом функціонування якого є затрати виробника на виробництво товару. Якщо виробник несе затрати вищі за конкурентів, то йому важко сподіватися на гарантоване покриття собівартості ціною, а інколи навіть можливість реалізації продукції. Тоді цінова конкуренція витісняє з ринку неефективних виробників, зменшуючи тим самим обсяг пропозиції, а на цьому ринку встановлюється рівновага між попитом і пропозицією при певному рівні ціни, рівноважної ціни. При такому внутрішньогосподарському механізмі ціноутворення конкурентоспроможність за ціною формується з урахуванням вартості виробників на виробництво продукції.

Пропозиція конкурентоспроможності продукції залежить від рівня затратності виробництва – собівартості продукції. Саме постійно зростаюча собівартість не дозволяє виробнику самостійно забезпечити ціну пропозиції на внутрішньому ринку нижчу за імпортовані продукти.

На внутрішньому ринку ціновий аспект конкурентоспроможності проявляється у тому, що ціни на аграрну продукцію низькі для виробників, а високі для споживачів, до того ж собівартість зростає швидшими темпами ніж ціни, існує проблема платоспроможного попиту.

С.М. Кваша і О.В. Жемойда вважають, що конкурентоспроможність продукції на світових ринках доцільно розглядати через призму трьох чинників – ціноутворення, якості та ліквідності. Класично ці показники аналізуються відносно чотирьох ієрархічних рівнів: держави, галузі, підприємства та товару [1, с. 121].

З досліджень випливає, що вітчизняний аграрний сектор недостатньо інтегрований у світовий агропродовольчий ринок. Свідченням цього є низька частка експорту у валовій продукції галузі – 12%, тоді як у Польщі й Угорщині цей показник дорівнює – 25%, а в Німеччині – понад 50% [4]. Основною причиною є низька конкурентоспроможність агропродовольчої продукції порівняно з продукцією інших країн експортерів.

Встановлено, що конкурентоспроможність товарів АПК на світовому ринку має переважно ціновий характер, оскільки українські експортні ціни основних видів агропродовольчої продукції значно нижчі від світових.

Держава через ціновий механізм повинна сприяти конкурентоспроможності виробленої в аграрній сфері продукції і забезпеченню еквівалентності міжгалузевого обміну. Саме через механізм еквівалентних цін держава повинна компенсувати витратну частину доходу (різницю між ринковою та еквівалентною ціною) з метою підвищення відтворювальної здатності цін і доходів на аграрну продукцію. Тобто, необхідно створити рівноправні умови господарської діяльності, за яких сільськогосподарські виробники мали б можливість отримувати доходи на рівні визначеної норми прибутку по економіці країни.

Таким чином, визначальний вплив на формування економічного інтересу господарювання на селі, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, забезпечення еквівалентності міжгалузевого обміну справляє цінова політика в державі. Держава через зважену цінову політику повинна сприяти підвищенню конкурентоспроможності агропродовольчої продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, за рахунок збалансованого використання ринкових і державних механізмів регулювання, застосування еквівалентних цін, які б сповна виконували відтворювальну, регулюючу і стимулюючу функції в аграрному секторі.

Література

1. Кваша С.М. Конкурентоспроможність виробництва яловичини на зовнішньому ринку / С.М. Кваша, О.В. Жемойда // Економіка АПК. – 2003. – № 5. – С. 121-126.
2. Ціноутворення та нормативні витрати у сільському господарстві / теорія, методологія, практика / [за ред. П.Т. Саблука, Ю.Ф. Мельника, М.В. Зубця, В.Я. Месель-Веселяка]. – К., 2008. / Т. 1. Теорія ціноутворення та технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур / [за ред. П.Т. Саблука, Ю.Ф. Мельника, М.В. Зубця, В.Я. Месель-Веселяка] – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 698 с.
3. Шпикуляк О.Г. Цінова політика як фактор стабілізації відтворювальних процесів в аграрній економіці – [Електронний ресурс]: - Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2007_4_2/zbirnuk_O_FN_4has_2_220.pdf
4. Шпикуляк О.Г. Інституції аграрного ринку: Монографія / О.Г. Шпикуляк – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 480 с.
5. The Agricultural Trade domain covers detailed food and agriculture trade data – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://faostat3.fao.org/home/index.html#DOWNLOAD>